

פרשת ויגש

בעיוננו בפרשה הקודמת ניסינו להסביר את התנהגותו המוזרה של יוסף. הפעם ננסה להבין את התנהגותם המוזרה של האחים. מדוע האחים כל-כך שנאו את יוסף וחלומותיו? איך יתכן שבני יעקב אשר מסרו נפשם למען אחותם (דינה) שנאנסה לגוי, מסרבים בתוקף לאחווה אותה מבקש אחיהם שנשלח ע"י אביהם?! מדוע האחים אינם מכירים ביוסף כאח? כיצד הם יכולים להתנכר ולהתאכזר אל אחיהם הקטן עד כדי כך שמוכנים להרוג אותו?! כיצד יכלו להשליך את אחיהם לבור, המלא עקרבים ונחשים ולסעוד את ליבם על רקע צעקותיו הנואשות? איך אפשר להיות כ"כ אדישים? אפילו כשהם באים לבשר את הבשורה המרה ליעקב הם אומרים לו: "זאת מצאנו הכר נא הכתנת בנך היא..." ("ל"ז, ל"ב). "בנך" - ולא אחיהם כלל! מה פשר התנהגותם הלא מובנת של האחים שירדו למצרים?

כיצד כל מה שקורה להם במצרים לא מעורר בהם חשד? כיצד יתכן שדווקא הם מאלפי אנשים שבאו לשבור אוכל במצרים אותרו ונמצאו אחים? כיצד כבר בחקירה הראשונה הגיעו למשנה למלך בכבודו ובעצמו ועוד באשמה קלושה כ"כ? הרי בד"כ לא מגיעים ישר למשנה למלך, יש פקידים הרבה פחות בכירים שתפקידם לטפל שנושאים מעין אלו לפני שמערבים את המשנה למלך? מדוע המשנה למלך חוזר ושואל אותם לשלום אביהם והאם עדיין חי? מה זה מעניין אותו? כיצד המשנה למלך יודע עליהם פרטים מדויקים מעברם? גם כשהם יושבים וסועדים אצל המשנה למלך הוא מושיב אותם לפי הסדר, מהגדול לקטן, ואכן הם קצת מתפלאים "ויתמהו האנשים איש אל רעהו" (מ"ג, ל"ג). אך מעבר לכך שום דבר, הם ממשיכים לסעוד כרגיל. כיצד יתכן? גם כשהגביע מוטמן בשקו של בנימין הם אינם חושדים בכלום.

כיצד יתכן שאף אחד מהאחים לא חשד בזרותו של המושל האלמוני שידע עליהם כל-כך הרבה פרטים והרבה להתעניין באביהם? כיצד אף אחד מהאחים, בשעה שהם מובאים למלך אלמוני בנסיבות מוזרות ומשתחווים לו, לא נזכר באותו חלום של יוסף שבו משתחווים לו השמש והירח ואחד עשר הכוכבים?

החלומות של יוסף הרסו את האופוריה של יעקב והאחים. חלומות אלו תארו מציאות של גלות, שהאחים לא היו מוכנים לקבל. בברית בין הבתרים הקב"ה אמר לאברהם: "גר יהיה זרעך... ועבדום ועינו אותם... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול..." (ט"ו, י"ג-י"ד). כלומר, הקב"ה הבטיח לאברהם שתהיה גרות ועבדות לפני שיגיע למנוחה ולנחלה בארץ ישראל. יעקב והאחים חשבו שכבר עברו שלבים אלו כיוון שכבר היו גרים. וכן שועבדו ועונו בבית לבן במשך 20 השנים ששהו אצלו. השלב הבא בהבטחת ד' בברית בין הבתרים הוא "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" - ואכן יעקב ובניו יצאו ברכוש גדול מאוד מבית לבן. הם פגשו את עשיו שהשאיר להם את הארץ, נלחמו בשכם ונצחו, ואז הם חשבו לשבת בשלווה בארץ משוחררים מרעיון הגלות. חלומותיו של יוסף הרסו את האופוריה של יעקב והאחים. האחים שחשבו לישב בשלווה בארץ לא מוכנים לקבל את חלומותיו של יוסף שתארו מציאות של גלות. האחים ידעו כי הכרתם באחווה ליוסף פירושה קבלת מרותו והכרה בעובדה שתהיה גלות נוספת לפני שישבו בשלווה בארץ ישראל.

האחים, שפחדו ממציאות זו של גלות, החליטו להתנכר ליוסף בצורה כ"כ קיצונית עד אשר השליכו אותו לבור ומכרוהו לישמעאלים. הם אפילו לא מעלים בדעתם שהם לא בסדר.

מאז הרצח הראשון של קין את הבל (בו ראינו מה קורה כשאין הפרדה בין אחים שרבים), כל פעם ששני אחים לא הסתדרו יפה, הם נפרדו. כך היה עם יצחק שנפרד מישמעאל ועם יעקב שנפרד מעשיו. האחים לא הסתדרו עם יוסף ועם מה שהוא ייצג ולכן באופן טבעי בחרו להתנתק ממנו. (הם לא מכירים דרך אחרת). האחים הבינו שלא יצליחו ל"הרוג" את החלומות של יוסף לכן בחרו

למכור אותו ובכך להתנתק ממנו ולהרחיק את הסכנה שאותה ייצג. מרגע שהחליטו שיוסף "רשע" ו"רודף" ושלא יתכן ש"אלומותיהן תשתחוהו לאלומתו", גם כשראו בעיניהם שהם כן משתחוים, הם העדיפו לעצום עיניים ותרצו תירוצים שונים חוץ מהתירוץ האמיתי שאומר שטעו נחרצות ביחסם ליוסף. אם היו מקבלים את ההנחה שאכן הם משתחוים ליוסף אחיהם, פירוש הדבר היה שכל מכירת יוסף הייתה טעות קשה, שהם לא מכרו רשע כי אם צדיק, ושליחנם ציערו את אחיהם, אביהם וסבם. ולשווא ביצעו מעשה כל כך איום בחומרתו. אדם אינו מוכן לקבל קטרוג כזה על עצמו ולכן הם העדיפו להתעלם מכל הסימנים ושכנעו עצמם שצדקו. האחים ובראשם יהודה מוכנים היו להילחם על בנימין בכל מחיר. ואז דקה לפני "הפיצוץ", בשיא הדרמה, יוסף מטיל את הפצצה ואומר שתי מילים בלבד, שמכות באחים כרעם ביום בהיר: **"אני יוסף"** (מ"ה, ג'). תגובת האחים: "ולא יכלו האחים לענות אותו כי נבהלו מפניו" (מ"ה, ג'). **מפני מה נבהלו? מה גרם להם לשיתוק ביכולת התגובה ברגע הראשון?** ברגע שיוסף מודיע להם "אני יוסף", הם לפתע נוכחים לדעת שהם "טעו בענק" ביחס שגילו כלפי יוסף. כל מה שניסו להדחיק כל כך הרבה שנים, מתנפץ להם בפנים כשהם עומדים מול יוסף, והחלומות שחלם התגשמו. הוא המלך! יוסף ביקש מהאחים שיתקרבו אליו ואמר להם: **"אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה"** (מ"ה, ד'). לפני בכלל שמתחילים את הפיוס יוסף הודיע והזכיר לאחים שהוא יוסף אחיהם שהתכחשו אליו ומכרו אותו למצרים- לגבי עובדות אלו לא יהיו טיוחים! אח"כ יוסף המשיך ואמר לאחים שלא יעצבו על עניין המכירה: **"ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם"** (מ"ה, ה'). יוסף אומר לאחים שהגיע למצרים כיוון שה' שלח אותו על מנת שיוכל לדאוג להם בשנות הרעב כלומר התוצאה של המעשה המושחת הייתה בסופו של דבר טובה. **מדוע יוסף אומר לאחים שלא יעצבו ושלא ייחר בעיניהם? האם בגלל שהתוצאה של המעשה המושחת טובה, אפשר להירגע ולא להיעצב? למה בדיוק מתכוון יוסף בדברים אלו לאחיו?** רק עוד פעם אחת בכל המקרא מופיע הצמד הזה של עצבות וחרון יחד. שילוב זה מופיע אצל שמעון ולוי במעשה שכם בן חמור שאנס את דינה. **"ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים וייחר להם מאוד"** (ל"ד, נ'). שמעון ולוי התעצבו וחרה להם והם הורגים את כל העיר שכם ביום השלישי כשכולם נימולים. עצב נובע מחוסר אמונה שהכל מנוהל נכון. יוסף לא רוצה שהאחים יגיעו לעצבות ולחרון אף שיגרום לתוצאות לא רצויות. הוא מסביר לאחים שהקב"ה מנהל את הכל ושולח כל אחד למשימה שלו ולכן אין שום סיבה להיות בעצבות.

גם בהמשך הפסוקים, הפועל ש.ל.ח חוזר על עצמו מספר פעמים - מדוע?

במעמד ההתוודעות אל אחיו, יוסף מלמד אותם שיעור חשוב. יוסף מלמד את אחיו שטעו כשחשבו שהפתרון ליריבות אחים מאותו עם, זהה לפתרון ליריבות אחים שאינם מאותו עם. ליריבות יצחק וישמעאל ויעקב ועשיו, אכן פתרון הפרדה הינו הפתרון המתאים, ואם לא תהיה הפרדה האחד עלול להרוג את השני כמו שקין הרג את הבל. אולם לאחים בני אותו עם, זה אינו הפתרון הנכון. בין אחים כאלו חייבת להיות אחדות וערבות.

כיצד תתכן אחדות אם כל אחד חושב אחרת, ומושך לכיוון אחר?

יוסף משתמש בפועל ש.ל.ח ומסביר שלכל אחד מהאחים יש את השליחות שלו, שאינה מפריעה ואינה באה על חשבון שליחותו של אח אחר. לכל אח יש את הייחודיות שלו ושליחותו הינה פועל יוצא של ייחודיות זו. דומה הדבר לתזמורת שכאשר כל כלי בה מבצע את "שליחותו", נוצרת סימפוניה מושלמת.

יהי רצון שזוכה להיות שליחים נאמנים ומאוחדים היוצרים יחד סימפוניה מושלמת.